

2. téma: Liturgie, symboly, postoje a gesta, prostor a čas

Jak slavíme křesťanská tajemství? (2. část katechismu)

- Jak je to s naším slavením?
- A jaký prostor dáváme k tomu, abychom mohli vstoupit do tajemství?

1. Liturgie

- **Co je liturgie:**
 - o Slovo **liturgie** pochází z řečtiny a znamená každou veřejnou službu pro lid či stát, v Novém zákoně bohoslužbu. Ozývá se v něm i slovo laik, které v Novém zákoně označuje každého, kdo patří k Božímu lidu, do něhož byl včleněn křtem, na rozdíl od nepokřtěných, kteří k lidu nepatří (1Pt 2,10). Slovo liturgie tak znamená všechna bohoslužebná shromáždění církevní obce, při nichž Kristus skrze Ducha svatého ve zvěstování a spásných znameních nabízí věřícím podíl na svém velikonočním tajemství a vykoupenému člověku umožňuje díky a chválou odpovídat Otci.
 - o **Trojiční dimenze:** K Otci, skrze Krista, s ním a v něm, v jednotě (lásce) Ducha Svatého
 - o **V rámci poslání církve** „je liturgie vrchol, k němuž směřuje činnost církve, a zároveň zdroj, z něhož vyvěrá veškerá její síla“ (SC 10). **Není ale jediným posláním církve:** jsou tři klasické úkoly křesťanské obce „učitelský, kněžský a pastýřský“: martyria – víru zvěstovat, liturgia – víru slavit a diakonia – víru konat (uskutečňovat službou).
 - o Liturgie = bohoslužba = oficiální modlitba církve
- **Vzestupný a sestupný charakter liturgie:**
 - o Liturgie, bohoslužba, tedy neznamená především činnost obce, nýbrž spasitelné jednání Boží vůči nám, Boží službu jeho obci. Proto také dříve často užívaný pojem kultu nevystihuje podstatu liturgie, protože označuje primárně konání člověka, to jest uctívání Boha. V liturgii totiž jedná především Bůh v Ježíši Kristu, a to slovem a znameními, která přinášejí spásu, a teprve potom člověk na Boží volání odpovídá díky a chválou Otci, spolu s Kristem a skrze něho v Duchu svatém. Liturgii lze takto chápat jako dialog mezi Bohem a člověkem: od Boha k člověku, a od člověka k Bohu. „Tak se v liturgii skrze smyslová znamení naznačuje a vždy svým vlastním způsobem uskutečňuje posvěcení člověka. Liturgie je také veškerá veřejná bohopocta, kterou koná tajemné tělo Ježíše Krista, a to hlava i údy.“ (SC 7) „To nejcennější, co nám může dát Otec, je jeho Syn Ježíš. To nejcennější, co můžeme dát my Otci, je Ježíš, že se k němu přimkneme...“
 - o Iniciativa vychází vždycky od Boha; Bůh volá svůj lid, a ten mu může patřičně odpovědět. Tak je liturgie slovem a odpovědí, darem a darem opěťovaným. Aktualizuje se v ní nově smlouva mezi Bohem a člověkem. Z těchto dvou aspektů liturgie se onen spásonosně sestupný děje hlavně ve svátostech a v čtení Písma, kdežto kultický aspekt, vystupující od člověka k Bohu, především v modlitbě.
 - o Cíl: posvěcení lidí a oslava Boha (Otce).
- **Co do liturgie patří:** Zahrnuje všechna bohoslužebná shromáždění křesťanské obce, při nichž je v ní Kristus přítomen, aby posvěcoval lidi a oslavoval Otce.
 - o Slavení Eucharistie.
 - o Slavení dalších svátostí.
 - o Liturgická modlitba hodinek (Denní modlitba církve).
 - o Bohoslužby slova, kající bohoslužby apod.
 - o Udílení svátostí.
 - o Další liturgické pobožnosti, procesí a poutí v rámci diecézí.
- **Charakteristiky:** Aby bylo zřejmé, že u svátostí jde o liturgické slavnosti společenství, byly v posledních desetiletích upraveny tak, aby při každém slavení svátostí bylo patrné:
 - že **nejde o individualistickou soukromou událost** („můj“ křest), nýbrž o slavnost společenství, neboť se ho celého týká;
 - že nejde o „obřady“, nýbrž o **obsah**, který toto dění vyjadřuje;

- vždy (kromě nebezpečí smrti) spojeno **se zvěstováním Božího slova** (bohoslužba slova);
- ideálem **spojení** udílení ostatních svátostí **s Eucharistií**;
- obvyklé **4 části**: vstup, bohoslužba slova, jádro liturgie příslušné svátosti a závěr;
- v liturgii najdeme **proměnné i neproměnné části**: to podstatné je neměnné (např. Ježíšova slova při poslední večeři), ostatní je proměnné, protože Ježíšovo tajemství má být zvěstováno a slaveno ve všech dobách a na všech místech. Proto i liturgie musí odpovídat duchu a kultuře jednotlivých národů. Odlišný ráz liturgie v Evropě a v Africe, v domově pro seniory či na skautském táboře, ve farnosti a v klášteře. Vždy jde (a mělo by to být zřejmé), že jde o bohoslužbu jedné církve.
- Místo pevně stanoveného ritu, který dříve upravoval při slavení svátosti každý detail, ponechává nynější obřad větší volnost, aby bylo možné vyhovět požadavkům té které situace. (Viz instrukce arcibiskupa.)

2. Symboly, postoje, gesta

- Bůh ví, že my lidé **jsme bytosti nejen duchovní, ale také tělesné**. Potřebujeme znamení a symboly, abychom dokázali poznávat a označovat vnitřní skutečnosti. Liturgie je záležitostí celého člověka. Proto existují liturgická, gesta, symboly, úkony, aby skrze ně mohl člověk co nejdokonaleji vstoupit do dialogu s Bohem.
- Symboly obecně vyjadřujeme nějakou vnitřní skutečnost a které ostatní okamžitě pochopí.
- Vtělený **Bůh nám dává lidská znamení**. V nichž je mezi námi živě a účinně přítomen: chléb a víno, křestní vodu, pomazání Duchem Svatým.
- Na Kristem ustanovená posvátná znamení **odpovídáme znamením úcty**: poklekáme na kolena, povstáváme naslouchání slovům evangelia, skláníme hlavu či spínáme ruce.
- Liturgická znamení jsou často „univerzální“ (jsou starodávná, určená pro staré i mladé, na všech světadílech), vyžadují občas i vysvětlující doprovod.
- Propojení gesta a nitra!

Základní gesta:

- **Stání**. Znamená připravenost, bdělost. Kdo stojí, nespí, ale je připraven vydat se na cestu. Stání vyjadřuje i naši úctu k tomu, kdo k nám mluví. Stát v kostele znamená nejen naši připravenost poslouchat, ale i udělat to, co Bůh chce.
- **Sedění**. Když přijde návštěva, posadíme se. Tím dáváme najevo, že máme čas, že nikam nespěcháme, ale máme pro Ježíše čas a chceme mu v klidu naslouchat. Jde o výrazem naslouchání, ztišení, usebrání či kontemplace – prostého a pokorného naslouchání Duchu, který k nám promlouvá skrze proroky, apoštoly a nejdokonaleji skrze Ježíše.
- **Klečení** znamená klanět se Bohu, který je naším Pánem. Nevytahují se, zůstávají pokorný, Bůh je větší než já. Klečení je výrazem nejvyšší úcty. Podle svatého Basila ukazuje klečící, že jej hřích srazil k zemi. Máme si uvědomit, že spása a přijímání eucharistie není něčím zaslouženým, ale důkaz Jeho lásky ke mně, hříšníkovi.
- Další množství symbolů: znamení kříže, úklona, bití v prsa, políbení oltáře či evangeliáře, prostrace, chůze, mytí rukou atd. atd.

3. Hudba a zpěv

Tam, kde k Boží chvále nestačí slova, přichází na pomoc hudba. Obracíme-li se na Boha, vždycky nám zbývá cosi nevýslovného a nevysloveného. Zde může nastoupit hudba. V jásetu se z řeči stává zpěv – proto andělé „zpívají“. Hudba při bohoslužbě má vést modlitbu tak, aby byla krásnější a niternější, aby se hlouběji dotýkala srdcí všech přítomných, aby je pozvedala k Bohu. Má pomoci k slavení i k uvedení do tajemství.

4. Prostor

Ježíš sám je pravý nz chrám, v němž přebývá Boží sláva „v duchu a v pravdě“ (Jan 4,24). Křesťanská modlitba a bohoslužba není vázána jen na určité místo. Přesto potřebujeme konkrétní místa, kde bychom se mohli scházet, abychom tvořili Kristovo tělo, církev (dělali to křesťané i v dobách pronásledování), kde lze pokleknout, společně chválit a prosit. Stejně jako na svatbě i místo Boží přítomnosti zdobíme tím nejkrásnějším, co máme: květinami, svícemi a hudbou.

„Po učení o neviditelné církvi následuje naprosto logicky učení o neviditelném náboženství a po něm nutně dochází k vymizení náboženství vůbec.“ (Paul de Lagarde, německý orientalista a filosof 19. stol.)

Chrám, kostel, dům Boží: symbol křesťanského společenství lidí v konkrétním místě, tak i nebeských příbytků. Zde se lidé scházejí, aby se modlili společně nebo o samotě a aby slavili svátosti, především Eucharistii. Krása kostelů nám připomíná krásu, lásku a velikost Boha. Kostely nejsou jen kamennými vyslanci víry (symboly pro ostatní), ale Božími příbytky, protože Kristova přítomnost je tu pravdivá a reálná. Jsou ale ve službě nás, živých chrámů, ve kterých především chce Ježíš přebýt (ne naopak).

Ústředními místy kostela jsou: oltář s křížem, svatostánek, ambon, sedadlo pro celebranta, křtitelnice a zpovědnice.

5. Čas (liturgický rok, období, svátky, neděle)

Čas: Nejde ale o vzpomínání na nějaké události, ale o setkání s živým Bohem. Dánský filosof Soren Kierkegaard: „Buď jsme Ježíšovými současníky, nebo to radši rovnou vzdejme.“ Já se nevracím do minulosti a do událostí jeho života, ale on vstoupí, nakolik mu vytvořím prostor, do mého života a do mého času se svou uzdravující a odpouštějící přítomností, s mocnou silou svého vzkříšení.

Liturgický (církvní) rok: Tak jako každý rok slavíme narozeniny nebo výročí svatby, slaví také liturgie v rytmu roku nejdůležitější události Ježíšova života a dějin církve: od Ježíšova vtělení až po jeho druhý příchod.

- Advent a Vánoce, postní doba a Velikonoce, Seslání Ducha Svatého.
- Slavnosti a svátky Páně.
- Slavnosti, svátky, památky a nezávazné památky Panny Marie a svatých.

Neděle: ústřední bod křesťanského týdne, tak jako Velikonoce jsou centrem liturgického roku. Každá neděle se stává malou oslavou Velikonoc. „Ten, kdo neslaví neděli nebo ji sám pro sebe zrušil, tomu zbývá pouze týden se sedmi pracovními dny. Člověk, který byl při stvoření předurčen k radosti, klesá na úroveň pracovního zvířete a otroka konzumu. Musíme se už tady na zemi učit, jak správně slavit, jinak si v nebi nebudeme vědět rady. V nebi je totiž pořád neděle.“ (Youcat, 187)

Cvičení

Pozvání k reflexi liturgie (viz Kobylístek)